

leg érintett és feltárt 23 000 m² területet délen a csomópont, északon mocsaras, lápos terület határolja.

A 2003. évi ásatás megkezdésére a nyomvonalban folyó építési munkálatokkal egy időben került sor, valamint párhuzamosan végezték a csomópont északi le- és felhajtó sávjainak építés közbeni feltárását.

A terület keleti szélén a munkálatok megkezdése után röviddel megfigyelhető volt, hogy a területen két régészeti korszak jelentkezik dominánsan. Az északnyugati, mocsárhoz közel eső részen a középén húzódó fasorig, egy késő bronzkori telep és egy római kori bennszülött település objektumai kerültek elő. A terület keleti oldalán déli irányba haladva, fokozatosan megszűntek a római korra keltezhető objektumok, a felület teljes megnyitása után azonban más régészeti kultúrák objektumait is észleltük, bár jóval szerényebb számban.

A lelőhelyen mindössze két beásásból került elő a legkorábbra keltezhető régészeti emlékmű, a *dunántúli vonaldíszes kultúra* néhány edénytöredéke. Ezek a gödrök a felület délkeleti végében, a csomópont északi szélén húzódtak. Az ettől nyugati irányban lévő felhajtósávokban folytatott feltárások során több, erre a korszakra keltezhető beásás is előfordult.

Néhány esetben a felületen elszórtan előfordultak a *késő rézkori* boleráz-badeni kultúra telepéhez tartozó gödrök is. Egyik beásásban egy nagyméretű tárolóedény alsó részét bontottuk ki, a hombár alatt több rétegben számos összetört edényt tártunk fel.

A bronzkori kultúrák legkorábbi képviselőjeként a *kora bronzkori* Somogyvár-Vinkovci-kultúra három gödrét kell megemlítenünk. A bekötőút nyomvonalának teljes területén nagy számban bontottuk ki a *késő bronzkori* halomsíros kultúra legkorábbi szakaszára jellemző leletanyagot tartalmazó beásásokat. Az egyik gödörben nagy mennyiségű kerámiatöredék, valamint ép edény mellett a beásás falához szorítva egy csecsemő zsugorított csontvázát is megtaláltuk. A kerámián kívül szép számban találtunk megmunkált kőeszközöket és jelentős mennyiségű őrlőkőtöredéket. Az egyik gödörben egy vastag, kalcinát növényi magvakból álló réteget is feltártunk. A késő bronzkori objektumok között néhány esetben az urnamezős kultúra jellegzetes leletanyaga került elő.

A terület legösszetettebb objektumcsoportja már a *késő vaskorhoz* és a *római korhoz* köthető. Az objektumokból előkerült leletanyag mellett kirajzolódik egy római kori bennszülött telep szerkezetének egy része. A nyomvonalat a terület középső harmadában egy megközelítőleg észak–déli irányú árok szeli át, mintegy százhatvan méter hosszán, amelynek jelentősége abban rejlik, hogy ettől keletre csupán egyetlen olyan gödröt tártunk fel, amelyből a kelta, illetve római korra keltezhető leletanyag került elő. Ezzel szemben az ároktól nyugatra egy falusias jellegű település számos különböző típusú objektumát figyeltük meg, a korszak jellegzetes leletanyagával. Ezért az észak–déli irányú árkot, mindenképpen a telep kerítőárkaként kell értelmeznünk. Csekély méretei miatt védelmi funkciót aligha láthatott

el, azonban markánsan jelzi az árkon belüli terület zárt-ságát.

Az ároktól nyugatra, a terület északnyugati és középső részein tizenegy félig földbe mélyített házat tártunk fel, amelyek az árok irányával megegyezően, három párhuzamos észak–déli irányú vonalon helyezkednek el. Különösen figyelemre méltó az a félig földbe mélyített ház, amelynek betöltésében markánsan jelentkezett a lakóobjektum föld feletti szerkezetét jelző, bedőlt, paticsos omladék. A házak közötti térségen nagy számban tártunk fel tároló- és hulladékgödröket, valamint egy téglalap alakú, gazdasági jellegű építményt és egy kutat is, amelyben csak a betöltésben észlelt elkorhadt deszkadarabok utaltak a kútszerkezet hajdani meglétére. A kút alját, amely erősen iszapos volt, nagyméretű kövekkel rakták ki. A telep ezen részeinek objektumaiból jellegzetes kelta edények római kerámiával keveredve kerültek elő, amely azt bizonyítja, hogy a késő vaskor anyagi kultúrája – az előkerült terra sigillata és egyéb, jól keltezhető római kori kerámiatípusok tanúsága alapján – egészen a Kr. u. 2–3. század fordulójáig jelen volt a telep életében.

A terület déli részén több gazdasági jellegű objektumot tártunk fel. Előkerült egy nagyjából négyzet alakú, nyolc nagyobb cölöplyuk által alkotott cölöpszerkezetes építmény, amelynek keleti oldalához három kisebb cölöplyuk csatlakozott. Gazdasági jellegű teleprészre utal az itt előkerült négy kemence is, amelyek közül egy fazekaskemencének megmaradt hamusgödörhöz csatlakozó szája, valamint az altalaj szintje alatt néhány centiméterrel az agyagból készült, átluggatott rostély is. Betöltéséből nagy mennyiségű római kori kerámia került elő. Kevésbé jó állapotban maradt meg egy másik kemence, amelynek betöltésében a fentebb leírt edényégető kemence rostélyához hasonló agyagtömböket találtunk. A másik két kemence esetében rostélymaradványokat nem észleltünk, jól megfigyelhető volt viszont tapasztott sütőfelületük, amelyek közül csak egy esetben figyelhetünk meg kerámiaalapozást.

A telephatároló árok és a településhez köthető objektumok jól megfigyelhetőek voltak a le- és felhajtóágak ásatásai során is, valamint a település számos objektuma került elő a csomópont korábbi feltárása során, amelyből arra következtethetünk, hogy egy nagy kiterjedésű, a késő vaskortól a Kr. u. 2–3. századig folyamatosan lakott település maradványaira bukkantunk. A telep későbbi sorsáról nincsenek információink, a három ásatás területéről nem ismerünk olyan leletanyagot, amely áthidalná a Kr. u. 2–3. század fordulójára és a csomópont területén előkerült Kr. u. 5. századi sírok közötti hiátust.

SERLEGI GÁBOR

25. Balatonszemes, Rádpusztá

(Somogy megye)

2003. december 1-jén elvégeztük a Balatonszemeshez tartozó Rádpusztán álló középkori templomrom digitális,

térinformatikai felmérését. A kutatás célja a Balaton-szárszói határában tervezett pihenőhelyen bemutatásra kerülő, korábban feltárt középkori templom elméleti rekonstrukcióját támogató, tervezést segítő adatok, illetve párhuzamok gyűjtése volt.

Munkatársak: Kandra Lajos, Virágos Gábor.

BELÉNYESY KÁROLY

26. Balatonszentgyörgy, Besenyő

(Somogy megye) Kö

2003. augusztus 4–29. között feltárásokat végeztünk a balatonszentgyörgyi temetőtől É-ra elterülő szántóföldön, ahol a középkori Besenyő falu maradványait kutattuk. A feltárás során beigazolódni látszik László István helytörténész kutatásai, aki az oklevelek alapján Besenyő települést ide lokalizálta.

A területen 3 szelvényt nyitottunk, a K–Ny-i irányú I. szelvény 25×5 m-es volt, majd ennek folytatásában 30 m hosszan nyitottuk a II. szelvényt. Erre merőlegesen É–D-i irányú volt a 35×10 m-es III. szelvényünk. A három szelvényben összesen 67 objektumot tártunk fel. Az ásatás során hulladékgödröket, többszörösen megújított kemenceplatnikat, vermeket, illetve egy víz-elvezető árkot azonosíthattunk. Egy 5 darabból álló kemencecsoport a feltárt terület K-i részéből került elő, oly sűrűségben, ami vélhetően valamiféle gazdasági tevékenység meglétére utal. A kemencék egyidejű használata a 13. századra datálható, a tapasztásból előkerült kerámiaanyag is ezt támasztotta alá. A dombtetőn csak elszántott állapotban maradtak fenn a kemenceplatnik (3 darab), ennek alapján nem eldönthető, hogy házhoz tartoztak, vagy külső kemenceként épültek.

Az ásatás leletanyagában a kerámia és állatcsont dominál. A kerámiaanyag igen változatos, a 13–16. századi spektrumot felöleli: fazekak, bográcsstöredékek, kancsók, fedők, csészék egyaránt előfordulnak. Az állatcsontok – kecske, szarvasmarha, sertés, ló – hulladék gyanánt kerültek a gödrökbe, valamint egy ép kutyacsontvázra is bukkantunk. Számos vastárgyat, patkószöveget, vaskéseket, vasláncot és egy ép sarkantyút is találtunk. Különlegességnek számít egy bronz fülbevaló, valamint egy bronzgomb.

M. ARADI CSILLA

27. Balástya határa

(Csongrád megye) Ő, Kö

2003-ban az M5 autópálya Csongrád megyei szakasza nyomvonalán több lelőhelyen végeztünk előzetes feltárást.

7/52 lelőhely (M5 17. lh.): 2003. július 21. és augusztus 9. között folytattuk a megelőző feltárást 4200 m²-en. Az öt őskori településrészlet, egyenként 85–140 m² alapterületű, sekély objektummal, kevés, jellegtelen kerámiával és állatcsonttal, a nyomvonalban és a hozzá kapcsolódó erdősáv területén feküdt. Előzménye dr. Bé-

res Mária ásatása volt 1999-ben, aki hét újkori és mezolitikus(?) objektumot talált a nyomvonalba húzott két kutatóárokban. A lelőhely feltárásának folytatása nem indokolt.

7/19 lelőhely (M5 15. lh.): 2003. augusztus 11. és 22. között végeztük el 3216 m²-nyi terület kutatását. A középkori település szélét dokumentáltuk 16, a nyomvonalba eső objektummal (többségében árkok és egy ház). É felől csatlakozik a dr. Béres Mária által 1998-ban feltárt nyomvonalszakaszhoz. É felé a lelőhely a nyomvonalban nem folytatódik tovább.

7/7 lelőhely (M5 12. lh.): 2003. augusztus 25. és 29. között folytattunk megelőző feltárást 2959 m²-en. A kitért terület két részből áll: a dr. Béres Mária által 1998-ban feltárt nyomvonalszakaszhoz É-ről csatlakozó kisebb, és a D-ről csatlakozó nagyobb területből. A D-i részen nyitott felületen mindössze egy kopolyakút került elő, a nyomvonal K-i szélén, a földrajzilag markánsabb területen lehumuszolt felület negatívnak bizonyult.

A lelőhely a nyomvonalban semmilyen irányban nem folytatódik.

BENDE LÍVIA – LŐRINCZY GÁBOR

28. Baracs, Annamatia

(Fejér megye) Rő

2003. július 5–18. között végeztük a baracsi római katonai tábor (Annamatia) feltárásának 5. ásatási kampányát a PPKE BTK és az Intercisa Múzeum közös munkájának keretében. Az idei ásatás során a tábor ÉNy-i saroktoronyának a kutatását kezdtük meg. A kéthetes ásatás alatt 3 árok (kettő 12×11 m és egy 3×1 m-es) és egy szelvény megnyitására volt idő. Feltártuk az 1 m széles kanyarodó táborfalat, amelyet végig kiszedtek vagy erősen visszabontottak. A táborfal belső földtöltésének szerkezetét is tanulmányozhattuk a VII. szelvényben. Még fontosabb, hogy belőle keltezhető értékű leletek (denarius, T. S.) is kerültek elő, amelyek a kőtábor építési idejét keltezik (Kr. u. 2. század közepe). Ezzel ellentétben a beugró trapéz alakú torony 70 cm széles falai 1,6 m magasságig maradtak meg. A torony teljes D-i felét feltártuk, a D-i bekötőfal hosszúsága 4,1 m. Falai egykorúak a táborfallal. Figyelemre méltó, hogy a toronyfalak a táborfalhoz képest jóval mélyebbre (40 cm-rel) alapozottak. A toronybelsőben két meszes padlószintet és egy vastag égési réteget figyeltünk meg. A falakat a késő római korban visszabontották, felette kavicsos döngölt járósínt maradványait lehetett helyenként megfigyelni. A DNy-i sarokhoz hasonlóan az 1. palánktábor azonos méretű, V-keresztmetszetű árkát a táborfal és hátsó toronyfal közötti szakaszon tártuk fel. A palánktábor erődfalához tartozó négyszögletes pillér lyuka is előkerült. Ugyancsak megtaláltuk a késő római legyező alakú torony 1,8 m széles kimenő falának az indulását, illetve átvágtuk az azokat összekötő külső, íves fal egy szakaszát is. A falak alapozása maradt meg, 7 felmenő kőszorral 80 cm magasságig. Az ívesen kanyarodó falat a ket-